

Baldo Bogišić kao udioničar u parobrodarskim društvima¹

Devedesetih godina prošlog stoljeća nastale su krupne promjene u našem brodarstvu. Doba jedrenjaka kao da prestaje, a mjesto njih sve više dolaze brodovi na paru.² Preorijentacija na parobrodarstvo išla je relativno dosta sporo. U Dalmaciji pak Dubrovčani se među prvima orijentiraju na parobrode, pristupajući osnivanju parobrodarskih društava i u tolikoj mjeri su podigli svoju trgovačku mornaricu, da je na prijelazu stoljeća bila među najjačima na ovom dijelu naše obale. Tim društvima rukovode i u njima imaju udjela najviše domaći ljudi. Brodovi su uglavnom namijenjeni za dugu, ali i obalnu plovidbu. Kroz nekoliko prvih godina dubrovačko parobrodarstvo se toliko razvilo, da je godine 1904. Dubrovnik imao četrnaest brodova duge plovidbe od petanest koliko je tada usve bilo u Dalmaciji.

Poznatiji domaći udioničari u brodovima dubrovačkih parobrodarskih društava bili su Niko Bošković, Vlaho Degiulli, Abel Serragli, dr Vlaho Matijević, Mato Marinović, Pavo Drobac, Ivo Jelić, dr Niko Svilokos, Ivo Račić, Jako Bojanović, Andro Stanoš, Luka Angeli, Banac i drugi. Među njima bilo je obrtnika, trgovaca, pomoraca i drugih zanimanja, a spomenuti je i dvojicu učenjaka Luku Zore i Balda Bogišića.

Početak našega stoljeća Dubrovnik ima sedam parobrodarskih društava. U četiri od njih Bogišić je imao suvlasništvo i to u Dubrovačkom paroplovnom društvu, Paroplovidbi »Napried«, Paroplovidbi »Unione«, Paroplovidbi »Balkan«, te u tršćanskim parobrodarskim društvima Braća Kozulić, Lovro Kosović i družina, B. Mimbelli i T. Kosović kao i riječkom Ugarsko-hrvatskom dioničarskom društvu slobodna plovidba.

Marko Murat: Baldo Bogišić

Bogišić prvi put ulazi kao udioničar godine 1895. i to u Dubrovačko paroplovno društvo.³ Do smrti, godine 1908. imao je suvlasništvo u dvanaest brodova dubrovačkih društava. U pojedinom brodu najviše je imao $\frac{1}{2}$ ili pak $\frac{1}{8}$ karata. Vrijednost karata kretala se od oko tri do šesnaest, pa i više tisuća fiorina. Samo u brodove Dubrovačkog paroplovnog društva uložio je oko dvadeset i jednu tisuću fiorina glavnice.⁴ Godišnji prihod od pojedinog broda kretao se oko stotine do pet stotina fiorina, katkada i više, a rijetko kada manje.⁵ Visina dividenda naravno ovisila je od prometa pojedinih brodova. Ukupni godišnji dohodak od svih brodova o- voga društva iznosio je katkada dvije i više tisuća fiorina.⁶

Koncem devedesetih godina Bogišić ulazi i u tršćanska parobrodarska društva u kojima su glavničari i neki Dubrovčani kao Lovro i Tomo Kosović, kap. Goić i Bogdan Tripković. Bogišić je suvlasnik u osam brodova koji pripadaju tri- ma društvima.⁷ Njegov udio iznosio je najviše po $\frac{1}{8}$ karata s obzirom da je nominalna vrijednost karata u tršćanskim brodovima bila znatno veća nego u dubrovačkim.⁸ Godišnji prihod od nekih tršćanskih brodova penjao se do tisuću i dvije stotine fiorina.

Godine 1899. Bogišić ulazi kao karatista u Ugarsko-hr- vatsko dioničarsko društvo slobodna plovidba na Rijeci, ču- Ńi da ona dijeli obilne dividende svojim akcionarima. U tom društvu imao je 25 akcija koje su mu donosile godišnji pri- hod od oko 750 do 1600 kruna.⁹

Novčana primanja od dubrovačkih brodova ulagao je u Banca popolare u Trstu, a od godine 1903. i u Dubrovačku trgovačku banku, te u Hrvatsku veresijsku banku u Dub- rovniku. Novac od brodova tršćanskih društava pohranjivao je u tršćansku Banca popolare, dok onaj riječkog Ugarsko-hr- vatskog dioničarskog društva je ulagao u Bečki kreditni za- vod.¹⁰

Svakako da je Bogišić imao izvjesne godišnje rashode. Svake godine trebalo je osiguravati pojedine brodove, ulagati u rezervni fond, a nijesu bili rijetki slučajevi da bi brodovi doživjeli havariju, što je u svakom slučaju utjecalo na visinu dividenda.

Neka dubrovačka i tršćanska parobrodarska poduzeća kao »Napried«, »Unione«, »Zora«, »Braća Kozulić«, »Lov- ro Kosović i družina« više puta su nudili Bogišiću udioništvo, ali je on u većini slučajeva odbio.¹¹

Nakon Bogišićeve smrti, interese u pojedinim brodovima naslijedila je njegova sestra Marija Bogišić-Pohl, a dvije go- dine kasnije ih je prodala, i to interese u brodovima dubro- vačkog parobrodarskog društva Ivo i Stijepu (Stefi) Račiću¹² iz Cavtata, a one u tršćanskim društvima Bogdanu Tripkovi- ću i Kosoviću. Na taj način Marija Bogišić-Pohl je stekla ve- lika novčana sredstva, koja je dobrim dijelom uložila na una- pređenje svog rodnog Cavtata.

Na koncu možemo zaključiti da Baldo Bogišić nije bio veliki udioničar kad se uspoređi s ostalim dubrovačkim, oso- bito tršćanskim udioničarima. Neki Dubrovčani naprimjer imali su jedan i više karata, dok kupni tršćanski kapitalisti Economo³¹ pet, a Mimbelli, Ralli i Artelli po trinaest kara- ta u pojedinom brodu. Ipak suvlasništvo u preko dvadeset brodova domaćih i stranih društava gdje je visina dividenda bila različita, donosilo je Bogišiću stalne godišnje prihode za vrijeme dok je boravio u Parizu, gdje se isključivo bavio znanstvenim radom. Raspoložujući izvjesnim kapitalom bilo mu je omogućeno da obide i upozna mnoge zemlje i narode, da nabavi rijetke i raznovrsne knjige i predmete, koji danas čine bogatu biblioteku i zbirke nadaleko poznate, osobito u znanstvenom svijetu.

¹ Podatke za ovaj članak uglavnom sam crpio iz ruko- pisa Parobrodi, neke vrsti dnevnika kojeg je vodio Baldo Bo- gišić koncem posljednjeg desetljeća devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća. Bogišić je vodio evidenciju o svakom brodu u kojem je imao interesa, a nekada i u detalje. Po-

datke do godine 1900. prepisao je iz stare u novu knjigu i tako dalje nastavio sve do svoje smrti godine 1908. Druga ruka, vjerojatno njegova sestra Marija Bogišić-Pohl je nastavila dalje do godine 1910. kada je prodala nasljedene interese drugim karatistima.

² Prijašnje Dubrovačko pomorsko društvo koje je imalo nekoliko jedrenjaka završilo je s velikim gubitkom. U tom društvu i Bogišić je imao udioništvo, te propadanjem društva izgubio je nekoliko tisuća fiorina.

³ To je bilo prvo dubrovačko parobrodarsko društvo, osnovano godine 1888. Prvi brod ovog društva nosio je ime Dubrovnik, kupljen godine 1878.

⁴ U Dubrovačkom paroplovnom društvu udioništvo se računalo u centezima. Svaki karat imao je stotinu centezima. Pošto pojedini brod ima 24 karata, to u svakom brodu ima 2400 centezima. U ovom društvu Bogišić je imao 85 centezima, čija vrijednost je varirala od 200 do 245 fiorina.

⁵ U paroplovidbi »Napried« imao je suvlasništvo i to u brodovima Napried $\frac{1}{2}$, Beatrice $\frac{1}{2}$, Pracattus $\frac{1}{4}$ i Pres. Becher $\frac{1}{2}$ karata. I u Paroplovidbi »Unione« imao je udjela u četiri broda i to po $\frac{1}{2}$ karata u brodovima Northerine i Istok, $\frac{1}{4}$ u brodu Orjen i $\frac{1}{8}$ karata u brodu Leopoldina, dok u Paroplovidbi »Balkan« je imao po $\frac{1}{2}$ karata u brodovima Balkan i Gundulić.

⁶ Bogišić, Parobrodi XXXII, 4 str. 16, 24, 25 i 26. Bogišićev arhiv u Cavtatu.

⁷ Bogišić, Parobrodi XXXII, 4 str. 123, 161, 183. Bogišićev arhiv u Cavtatu.

⁸ U društvu »Braća Kozulići« Bogišić je imao u brodu Federika $\frac{1}{4}$, a u Lucia, Augustu i Nina po $\frac{1}{8}$ karata. Prihodi od ovih brodova tekli su od godine 1898—1904. U društvu Lovro Kosović i družina imao je po $\frac{1}{8}$ karata i to u brodovima Campania i Dardaria, dok u poduzeću B. Mimbelli i drugovi $\frac{1}{2}$ karata u brodu Nereo i $\frac{1}{4}$ u brodu Proteo.

⁹ Bogišić, Parobrodi XXXII, 4 str. 207, 212 i 213. Bogišićev arhiv u Cavtatu.

¹⁰ Bogišić, Parobrodi XXXII, 4 Bogišićev arhiv u Cavtatu.

¹¹ Bogišić, Parobrodi XXXII, 4 str. 261, 262 i 269. Bogišićev arhiv u Cavtatu.

¹² Spis od 20. kolovoza 1910. Bogišićev arhiv u Cavtatu.

¹³ Elenco degli interessati nel priroscafo aust. »Proteo«. Bogišićev arhiv u Cavtatu. U brodu Proteo parobrodarskog poduzeća B. Mimbelli i Tomo Kosović bili su udioničari i neki naši ljudi; Vlaho Krilanović i Dmitar Lucić iz Dubrovnika, Antun Cezareo s Hvara, Tomo Kosović i Nikola Luketa iz Kućišta na poluotoku Pelješcu, Petar Harlović iz Zakotorca također s Pelješca i Dmitar Foretić iz Korčule.